

+
M
PAX

14 december 2021
Sint Jan van het Kruis
25 jaar prior

Veelgeliefden en dierbare broeders
en allen dichtbij of veraf met ons verbonden,

mag ik met een cliché beginnen: alle belangrijke gebeurtenissen werpen hun schaduwen vooruit. Ook deze dag is een schaduw van het feest dat we eind januari mogen vieren. Dat is het feest van het vaderschap in de gemeenschap. Vandaag vieren we onze broederschap.

We zijn een gemeenschap van broeders. Die woorden zullen waarschijnlijk voor iedereen anders klinken. Het liefst denken we aan de woorden van de psalmist: *Wat is het toch goed, wat is het heerlijk, om als broeders eendrachtig samen te wonen.* (Ps. 132/133,1) Ik kan die woorden ten volle onderschrijven, maar we weten allemaal dat het ook niet eenvoudig is. Zo'n broederschap ontstaat niet vanzelf. Dat geldt voor elke gemeenschap en alle relaties tussen mensen. In de heilige Schrift vinden we vele voorbeelden waar het juist mis is gegaan. Zij kunnen ons helpen om het *goed en heerlijk* te laten zijn. Een belangrijk aspect is daarbij het zien. Hoe kijken wij naar elkaar?

Reeds vanaf het allereerste begin, bij onze oorsprong, onze oorsprong was het flink mis. De eerste hoofdstukken van Genesis tonen ons de diepste realiteit van de mens, van elke mens. Kaïn was de allereerste broer, de prior, maar hij wilde geen broer zijn. Hij vermoordde zijn broer Abel. Wat daar mis ging, leeft nog steeds in ons. Kaïn spreekt ook over elk van ons iets uit. We hebben allemaal iets van een soort Kaïn complex. Laten we daarom eens nader bekijken wat daar mis is gegaan.

In de heilige Schrift komt het diverse malen voor dat er sprake is van een vader die twee zonen heeft. De eerste wordt de laatste, de laatste wordt de eerste. God draait de rollen voortdurend om: niet Ismael maar Izaak, niet Esau maar Jakob, niet Manasse maar Efraïm. Niet de oudste van Isai's zeven zonen, maar de achtste, die aanvankelijk niet meetelde, David. God heeft een zwak voor de zwakken. Voor mensen die eigenlijk geen naam mogen hebben en die lucht zijn voor de mensen van naam. Die lucht zijn, damp. In het Hebreeuws: Abel. [Abel is eigenlijke de Griekse vertaling van het Hebreeuwse Heven.] Kaïn is de landbouwer. Hij staat in de traditie van zijn vader Adam, die in het zweet des aanschijns zijn brood verdient door het bewerken van de aarde. Kaïn en Abel brengen beiden een offer aan God. In de gebruikelijke Nederlandse vertaling van het vierde hoofdstuk uit Genesis klinkt het allemaal wat vreemd: «God zag genadig neer op het offer van Abel, maar op Kaïn en zijn offer sloeg Hij geen acht. Een wilde woede greep Kaïn aan, en zijn gezicht werd grimmig.» (Gen. 4,4-5) De tekst is door deze vertaling onbegrijpelijk geworden. Waarom zag God

genadig neer op het offer van Abel en niet op dat van Kaïn? Wordt Kaïn hier afgewezen? De Hebreeuwse tekst en de Griekse Septuagint laten een andere interpretatie toe, die ons een beter zicht geeft op de werkwijze van God.

Letterlijk staat er het volgende: «En God keek naar Abel en zijn gave, naar Kaïn en zijn gave keek Hij niet. En Kaïn ontstak zeer in woede en liet zijn aangezicht vallen.» God kijkt naar de jongste en niet naar de oudste. God kijkt eerst naar de laatste, naar Abel. En als Kaïn nu maar met God had meegekeken, dan had hij zijn broer zien staan. Dan zou hij met recht een vrome offeraar zijn geweest. Je kunt nu eenmaal niet voor Gods aangezicht verschijnen zonder dat je oog hebt voor je naaste.

God kijkt naar Abel, maar Kaïn kijkt niet mee: Hij liet zijn aangezicht vallen. Een ontmoeting geschiedt van aangezicht tot aangezicht. Maar Kaïn laat zijn aangezicht vallen. Kaïn was kwaad. Hij wenste zijn broeder niet aan te zien. Hij zag evenmin ten hemel op. Hij keek naar de grond. Zo verbrak hij niet alleen de relatie met zijn broer maar ook zijn relatie met God. God ziet in welgevallen naar de jongste en de oudste ervaart dit als een afwijzing. In plaats van te delen in Gods vreugde over de jongste, fixeert de oudste zich op zichzelf. Dat God keek naar de jongste, houdt echter geen verwerping van de oudste in. Toch ervaren wij, mensen, dit misschien wel zo.

De uitverkiezing van de jongste bevat in zich voor de oudste een uitnodiging van God om samen met Hem te kijken. God vroeg hem om naast Hem te gaan staan, om samen met God de jongste te beminnen.

Kaïn voelde zich echter afgewezen. Hij keek alleen naar zichzelf, voelde zich verongelijkt. Als oudste meende hij de meeste rechten te hebben. Eva had gezegd; «Ik heb een man voortgebracht, samen met God». Het lijkt erop dat Eva Adam negeerde en beslag had gelegd op haar oudste zoon, hem had 'bezeten'. Hij was haar oogappel en centrum van de wereld, waardoor hij nauwelijks nog in staat was om relaties met anderen aan te gaan. Is dat niet een soort Kaïn complex waardoor we de neiging hebben alle aandacht op onszelf te vestigen, ja op te eisen, waarbij we jaloers worden als de ander ook iets krijgt.

Dat God op speciale wijze neerkijkt op de jongste, de zwakste, de kleinste, houdt geen afwijzing in voor de oudere, de sterkere, de grotere. Van deze laatste verwacht God dat deze naast Hem gaat staan om samen met Hem te kijken naar de jongere en deze samen te beminnen. De oudste is uitverkoren om nu al te delen in het vaderschap van God. Maar kijkt Kaïn naar zijn broer of kijkt hij naar zichzelf? Hij zag zijn broeder niet staan, ja hij loerde (het Hebreeuwse woord) naar hem, zoals een roofdier loert naar zijn prooi. In plaats van te zorgen, doodde hij zijn broer. Eerst in zijn hart en vervolgens met zijn handen. Tegen God zei hij: "Ben ik soms

mijn broeders hoeder?” Ja, dat was hij. Ja, dat zijn wij. De ander zien staan is nog niet voldoende. Om gemeenschap te ervaren zullen we naar de ander moeten omzien, hem helpen en verzorgen. De taak van de prior (en van elke broeder) is niemand uitsluiten en elkeen ter wille zijn.

In ons leven moeten wij voortdurend die keuze maken: kijken we naar de ander of kijken we naar onszelf? Het blijft verleidelijk om Kaïn na te volgen, maar wij zijn geroepen om Christus, onze oudste broeder na te volgen die ons geleerd heeft om samen met de Vader te kijken; naar al wat zwak is, al wat verloren loopt, al wat kwetsbaar is of broos. Soms zijn we de oudste, soms zijn we de jongste, maar altijd zijn we het geliefde kind van onze hemelse Vader.

Hoe kijkt God naar ons? God bleef Kaïn helpen. Na de moord gaf Hij hem een Kaïn-teken als bescherming. De natuur, de grond, riep om wraak, maar God oordeelde niet, veroordeelde niet.

Voor mijn intrede was er een familie in de Schilderwijk van Den Haag. Dat was toen de misdadigerswijk. Tegenwoordig heeft ze een ander karakter. De oudste van het gezin zat voor roofmoord, de tweede voor moord en nu was de derde voor roofmoord opgepakt. Op de televisie lieten ze de moeder zien. Deze kon alleen maar zeggen: “Het is toch zo’n goeie jongen; het is toch zo’n goeie jongen”. Dat heeft mij toen diep getroffen. Zo kijkt God naar ons. Wij kijken naar de buitenkant. Die moeder zag de binnenkant. Wat was er van mij terecht gekomen als ik in dat gezin was opgegroeid? Wij kijken alleen naar de uiterlijke daden, maar God weet waarom wij ons zo gedragen. Hij keurt het kwaad niet goed en wijst de slechte daden af. Maar Hij wijst de persoon niet af. Zoals sint Augustinus ons voorhoudt: de zonde haten en de zondaar lief hebben.

God weet dat we kleine prutsertjes zijn. Met al onze beperkingen, onhebbelijkheden onmacht en zelfs onwil. Ja, zelfs met ons kwaad. Maar Hij kijkt daarnaar als een moeder en nodigt ons uit om samen met Hem te kijken. Kijken met de ogen van God: dat zie ik als de voornaamste taak van de prior. God kijkt naar ons gestuntel zoals een moeder naar haar kinderen. Hij glimlacht naar ons als de prutsertjes die we zijn we. Prutsertjes maar geen stumpertjes. En de grootste prutsers zijn zij die denken geen prutser te zijn.

Zelfs in een goed huwelijk kan het voorkomen dat de één de ander af en toe wel achter het behang kan plakken. Nu weet ik niet of dit de reden is dat er in onze abdij nergens behang te vinden is, maar ik moet bekennen dat ik ook soms zulke momenten heb. Altijd maar zeer kort! *Ecce quam bonum et jucundum*. Ja, ja. Maar ik wil bekennen dat ik veel vaker momenten heb dat ik met welgevallen kijk naar elk van jullie.

Hoe kijken wij naar de ander? Dat is een belangrijk aspect van elke broederschap, elke relatie tussen mensen. Wil deze *goed en heerlijk* zijn

zoals de psalmist ons voorhoudt, dan moeten we het Kain complex bezweren, en onszelf opzij zetten waardoor we elkaar zien staan, naar elkaar omzien en elkaar gaarne zien. Die weg wil ik verder gaan en ik vraag u te bidden dat ik daarin mag, moet en kan groeien. Vragen we dat ook voor elkaar.